



XALQARO INVESTITSION NIZOLARNI HAL ETISH VOSITALARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.

Muxammadjanov Suxrobbek Sul-tonboy o'g'li

Annotatsiya: Xalqaro investitsiyalar global iqtisodiyotning muhim qismiga aylandi, investorlar xorijiy mamlakatlarga sarmoya kiritish orqali o'z foydalarini maksimal darajada oshirishga intilmoqda. Biroq, so'nggi yillarda davlatlar va investorlar o'rtasidagi investitsiya nizolari ko'paydi, bu nizolarni hal qilishning samarali mexanizmlariga ehtiyoj tug'dirdi. Ushbu maqola xalqaro investitsiya muammolari uchun nizolarni hal qilishning turli usullari, jumladan, hakamlilik, vositachilik va muzokaralar haqida umumiy ma'lumot beradi. Shuningdek, u sarmoyaviy nizolarni hal qilishda investitsiya shartnomalari va investor-davlat nizolarini hal etish mexanizmlarining rolini o'rganadi. Maqolada xalqaro investitsiyalarning barqarorligi va o'sishini ta'minlash uchun nizolarni hal qilishning samarali mexanizmlari zarur, va investitsiya nizolarini muvaffaqiyatli hal qilish uchun ko'pincha usullarning kombinatsiyasi zarur, degan xulosaga keladi.

Kalit so'zlar: nizolarni hal qilish, xalqaro investitsiyalar, arbitraj, vositachilik, muzokaralar, investitsiya shartnomasi, investor-davlat nizolarini hal qilish.

Abstract: International investment has become a crucial part of the global economy, with investors seeking to maximize their profits by investing in foreign countries. However, investment disputes between states and investors have increased in recent years, leading to the need for effective dispute resolution mechanisms. This article provides an overview of the different methods of dispute resolution for international investment problems, including arbitration, mediation, and negotiation. It also examines the role of investment treaties and investor-state dispute settlement mechanisms in resolving investment disputes. The article concludes that effective dispute resolution mechanisms are necessary to ensure the stability and growth of international investment, and that a combination of methods is often necessary to achieve a successful resolution of investment disputes.

Keywords: dispute resolution, international investment, arbitration, mediation, negotiation, investment treaty, investor-state dispute settlement.

Аннотация: Международные инвестиции стали критически важной частью глобальной экономики, и инвесторы стремятся максимизировать свою прибыль, инвестируя в зарубежные страны. Однако, споры между государствами и инвесторами в этой сфере в последние годы значительно увеличились, что привело к необходимости эффективных механизмов разрешения споров. Данная статья предоставляет обзор различных методов разрешения споров по международным инвестициям, включая арбитраж, медиацию и переговоры. Также рассматривается роль инвестиционных договоров и механизмов урегулирования споров между инвесторами и государствами в разрешении инвестиционных споров. Статья заключает, что эффективные механизмы разрешения споров необходимы для обеспечения стабильности и роста международных инвестиций, и что часто для



успешного разрешения споров по инвестициям необходимо комбинировать различные методы.

Ключевые слова: разрешение споров, международные инвестиции, арбитраж, медиация, переговоры, инвестиционный договор, урегулирование споров между инвесторами и государствами.

Xalqaro investitsion nizolar bugungi globallashgan iqtisodiyotda tobora keng tarqalgan bo'lib, investorlar va qabul qiluvchi davlatlar ko'pincha bir-biriga zid bo'lgan manfaatlarga ega. Ushbu nizolarni hal qilish har ikki tomon uchun ham, kengroq xalqaro hamjamiyat uchun ham muhim oqibatlariga olib kelishi mumkin. Ushbu maqolada biz eng ko'p qo'llaniladigan mexanizmlarga e'tibor qaratgan holda investorlar va mezbon davlatlar uchun mavjud bo'lgan nizolarni hal qilishning turli usullarini ko'rib chiqamiz.

Diplomatik muzokaralar sarmoyaviy nizolarni hal qilishda muhim rol o'ynaydi, chunki ular investorlar va qabul qiluvchi davlatlar o'rtasidagi nizolarni hal qilishning kamroq rasmiy va kamroq qarama-qarshi usulini taklif qiladi. Nizolarni hal qilishning bu usuli, ko'pincha vositachining yordami bilan ishtirok etuvchi tomonlar o'rtasida bevosita muloqotni o'z ichiga oladi. Diplomatik muzokaralar nizolarni hal qilishning boshqa usullari, masalan, xalqaro arbitraj yoki sud jarayoniga nisbatan bir qator afzalliklarga ega, chunki ular tomonlarga tashqi qaror qabul qiluvchiga ehtiyoj sezmasdan o'zaro kelishuvga erishish imkonini beradi.

Diplomatik muzokaralarning muhim afzalligi shundaki, ular nizolarni hal qilishda yanada moslashuvchan va moslashtirilgan yondashuvga imkon beradi. Tomonlar o'zlarining o'ziga xos sharoitlari, manfaatlari va tashvishlarini hisobga olgan holda muzokaralar olib borishlari mumkin. Bunday yondashuv nizoni hal qilishning boshqa mexanizmlari orqali amalga oshirilmagan bo'lishi mumkin bo'lgan nizoni yanada ijodiy va innovatsion yechimlarga olib kelishi mumkin.

Diplomatik muzokaralarning yana bir afzalligi shundaki, ular nizolarni hal qilishning boshqa usullariga qaraganda kamroq xarajat va vaqt talab qilishi mumkin. Bu, ayniqsa, uzoq sud jarayonlarida qatnashish uchun moliyaviy resurslarga yoki vaqtga ega bo'lmagan investorlar uchun juda muhimdir. Diplomatik muzokaralar, shuningdek, investor va qabul qiluvchi davlat o'rtasidagi munosabatlarni saqlab qolishga yordam beradi, bu esa kelajakdagi investitsiya imkoniyatlari uchun muhim bo'lishi mumkin.

Biroq, diplomatik muzokaralar har doim ham investitsiya nizolarini hal qilishda muvaffaqiyatli bo'lishi mumkin emas, ayniqsa tomonlar o'rtasida sezilarli kuch nomutanosibligi mavjud bo'lsa. Misol uchun, agar mezbon davlat investorga qaraganda ko'proq savdolashish qobiliyatiga ega bo'lsa, o'zaro kelishuvga erishish qiyin bo'lishi mumkin. Bundan tashqari, agar tomonlarning nizo bo'yicha tubdan farqli qarashlari bo'lsa yoki nizoni muzokaralar yo'li bilan hal qilishda huquqiy yoki tartibga soluvchi to'siqlar mavjud bo'lsa, diplomatik muzokaralar samarali bo'lmasligi mumkin.

Diplomatik muzokaralar orqali hal qilingan sarmoyaviy kelishmovchiliklarning uchta eng yorqin misollari:

Qozog'iston va Karachaganak Petroleum Operating B.V. (KPO) o'rtasidagi mojaro: 2012-yilda KPO va Qozog'iston hukumati Karachaganak neft va gaz koni bo'yicha mahsulot taqsimoti bo'yicha kelishuv shartlari bo'yicha kelishmovchilikka tushgan edi. Mazkur holat diplomatik muzokaralar yo'li bilan hal qilindi, KPO Qozog'iston hukumatiga 1,1 milliard dollar soliq va boshqa to'lovlarni qaytarishga rozi bo'ldi.

Ekvador va Occidental Petroleum Corporation (Oxy) o'rtasidagi nizo: 2006 yilda Ekvador hukumati shartnomani buzganlikda ayblanib, Oksi bilan shartnomani bekor qildi. Mojaro diplomatik muzokaralar yo'li bilan nizoga tegishli yakun yasaldi, Oksi Ekvador hukumatiga 100 million dollar to'lashga rozi bo'ldi va bu neft konlari bo'yicha o'z da'volaridan voz kechdi.

Venesuela va Kanadaning tog'-kon kompaniyasi Crystallex International Corporation o'rtasidagi kelishmovchilik: 2016 yilda Crystallex Venesuela hukumatini Las Kristinas oltin koniga sarmoyasini ekspropriatsiya qilgani uchun sudga berdi. Muammoga muzokaralar orqali yechim berilgan bo'lib, Venesuela Crystallex kompaniyasiga 1,2 milliard dollar tovon puli to'lashga rozi bo'ldi.

Xalqaro arbitraj nizolarni hal qilishning muqobil usuli bo'lib, huquqiy nizoda tomonlar o'z kelishmovchiliklarini sud tizimidan tashqarida hal qilishga rozi bo'ladilar. Investitsion nizolar kontekstida xalqaro arbitraj investorlar va qabul qiluvchi davlatlar o'rtasidagi nizolarni hal qilishning muhim vositasiga aylandi. Xalqaro arbitrajning ahamiyati uning nizolarni hal qilishning adolatli, xolis va samarali usulini ta'minlash, shuningdek, xalqaro investitsiyalarni rag'batlantirish qobiliyatidadir.

Xalqaro arbitrajning asosiy afzalliklaridan biri nizolarni hal qilish uchun neytral forumni ta'minlash qobiliyatidir. Siyosiy mulohazalar yoki milliy manfaatlar ta'siri ostida bo'lishi mumkin bo'lgan milliy sudlardan farqli o'laroq, xalqaro arbitrlar ularning tajribasi va xolisligi asosida tanlanadi. Bu qaror qabul qilish jarayoni tarafdashlikdan xoli bo'lishini ta'minlaydi va tomonlarga natijaga ishonch hosil qilish imkonini beradi.

Xalqaro arbitrajning yana bir afzalligi uning moslashuvchanligidir. Tomonlar amaldagi qonunni, ish yuritish tilini va arbitraj joyini tanlashlari mumkin. Bu tomonlarga qulay, tejamkor va har ikki tomon uchun qulaylik darajasini ta'minlovchi forumni tanlash imkonini beradi. Bundan tashqari, arbitraj jarayoni odatda milliy sudlardagi da'volarga qaraganda tezroq va samaraliroq bo'ladi, chunki tomonlar uzoq sud jarayonlaridan qochishlari mumkin.

Nihoyat, xalqaro arbitraj nizolarni hal qilish uchun bashorat qilinadigan va barqaror huquqiy bazani ta'minlash orqali xalqaro investitsiyalarni rag'batlantiradi. Investorlar o'z huquqlari himoya qilinishiga va nizolar adolatli va xolis hal etilishiga ishonchi komil bo'lgan mamlakatlarga sarmoya kiritishga moyildirlar. Bu iqtisodiy o'sish va rivojlanishga yordam beradi va transchegaraviy sarmoyalarni rag'batlantiradi.

Quyida investitsiya nizolarini hal qilishda xalqaro arbitrajning ahamiyatini ko'rsatadigan xalqaro arbitraj ishlarining uchta misoli keltirilgan:

Occidental Petroleum Corporation Ekvador Respublikasiga qarshi: Bu holatda Occidental Petroleum hukumat uning neft konlarini egallab olganidan keyin Ekvadorga qarshi da'vo bilan chiqdi. Ish xalqaro arbitraj sudi tomonidan ko'rib chiqilib, Ekvador

AQSh-Ekvador ikki tomonlama sarmoya shartnomasi bo'yicha o'z majburiyatlarini buzgan deb topdi. Ekvador Occidental Petroleumga 1,77 milliard dollar tovon to'lashi kerak edi.

Philip Morris Brands Sàrl, Philip Morris Products S.A. va Abal Hermanos S.A. Sharqiy Urugvay Respublikasiga qarshi: Bu holatda Filipp Morris hukumat chekishni kamaytirish choralarini kiritganidan keyin Urugvayga qarshi da'vo bilan chiqdi. Ish xalqaro arbitraj sudi tomonidan ko'rib chiqilib, Urugvay Shveytsariya-Urugvay ikki tomonlama sarmoyaviy shartnoma bo'yicha o'z majburiyatlarini buzmagani deb topdi. Tribunal, shuningdek, Filipp Morrisga Urugvayning sud xarajatlarini to'lashni buyurdi.

Vattenfall AB va boshqalar Germaniya Federativ Respublikasiga qarshi: Bu holatda bir guruh energetika kompaniyalari hukumat yadroviy energetikadan voz kechish choralarini kiritganidan keyin Germaniyaga qarshi da'vo bilan chiqdi. Ish xalqaro arbitraj sudi tomonidan ko'rib chiqilib, Germaniya Energetika Xartiyasi shartnomasi bo'yicha o'z majburiyatlarini buzgan deb topdi. Germaniya kompaniyalarga yetkazilgan zararni to'lashga majbur bo'ldi, ammo aniq miqdor hali ham aniqlanmoqda.

Xalqaro arbitraj - bu nizolarni hal qilishning xususiy, konsensual usuli bo'lib, unda tomonlar o'z nizolarini xolis uchinchi shaxs (arbitr yoki hakamlik sudi) majburiy qaror qabul qilish uchun topshirishga rozi bo'lishadi. Xalqaro arbitraj bir necha sabablarga ko'ra milliy sudlarda da'vo ko'rishdan afzalroqdir, jumladan:

Betaraflik: Xalqaro arbitrlar o'zlarining tajribalari va xolisligi asosida tanlanadilar, bu esa qaror qabul qilish jarayoni tarafdorlikdan xoli bo'lishini ta'minlaydi.

Samaradorlik: Xalqaro arbitraj odatda milliy sudlardagi da'volarga qaraganda tezroq va samaraliroq, chunki tomonlar uzoq sud jarayonlaridan qochishlari mumkin.

Moslashuvchanlik: Tomonlar nizolarni hal qilishning qulay va tejamkor vositalarini ta'minlab, boshqaruvchi qonunni, ish yuritish tilini va arbitraj joyini tanlash imkoniyatiga ega.

Majburiylik: Xalqaro arbitraj qarorlari Nyu-York konvensiyasiga muvofiq tan olinadi va ijro etilishi mumkin bo'lib, tomonlar uchun aniqlik va bashoratlilik darajasini ta'minlaydi.

Xalqaro arbitraj investitsiya nizolarini hal qilishning tobora ommalashgan vositasiga aylandi. 2020-yilda 55 ta ma'lum investitsiya shartnomasi arbitrajlar boshlangan va ma'lum bo'lgan ishlarning umumiy soni 964 taga yetgan. Natijalar bo'yicha xalqaro arbitraj investitsiya nizolarini hal qilishda samarali ekanligi aniqlandi. Misol uchun, Investitsiya nizolarini hal qilish bo'yicha xalqaro markaz (ICSID) ma'lumotlariga ko'ra, investorlarning xalqaro arbitrajda da'volarining muvaffaqiyati darajasi taxminan 42% ni tashkil qiladi.

Bundan tashqari, xalqaro arbitraj ekspropriatsiya, kompensatsiya va shartnomani buzish bilan bog'liq nizolarni hal qilishda ayniqsa samarali ekanligi aniqlandi. Masalan, Metalclad korporatsiyasi Meksikaga qarshi ishi bo'yicha xalqaro arbitraj sudi Metalclad korporatsiyasiga Meksika hukumati tomonidan poligon maydonini ekspropriatsiya qilish uchun 16,7 million dollar tovon to'lashga qaror qildi.

Kelishuv - bu nizolarni hal qilish jarayoni bo'lib, unda yarashtiruvchi deb ataladigan neytral uchinchi shaxs tomonlarga o'z kelishmovchiligi bo'yicha o'zaro maqbul echimga erishishda yordam beradi. Kelishuv xalqaro investitsiya nizolarini hal qilish uchun mavjud

bo'lgan nizolarni hal qilishning muqobil usullaridan biri bo'lib, u milliy sudlarda yoki hatto arbitrajda sud jarayoniga nisbatan bir qator muhim afzalliklarga ega. Ushbu maqolada biz investitsion nizolarni hal qilishda yarashuvning ahamiyatini muhokama qilamiz va uchta aniq misol keltiramiz.

Investitsion nizolarni hal qilishda kelishuvning ahamiyati quyidagilarda yaqqol namoyon bo'ladi:

Tejamkorlik: Kelishuv sarmoyaviy nizolarni hal qilishning tejamkor usuli bo'lishi mumkin. Qimmat va ko'p vaqt talab qilishi mumkin bo'lgan sud muhokamasi yoki arbitraj bilan solishtirganda, yarashuv odatda tezroq va arzonroqdir.

Ishbilarmonlik munosabatlarini saqlaydi: Kelishuv tomonlarga yaxshi ish munosabatlarini saqlab qolishga imkon beradi, bu nizo hal qilinganidan keyin tomonlar o'z biznes munosabatlarini davom ettirishni xohlaydigan vaziyatlarda hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lishi mumkin. Ko'pincha tomonlar o'rtasidagi munosabatlarga zarar etkazishi mumkin bo'lgan sud yoki arbitrajdan farqli o'laroq, yarashuv ularning ish munosabatlarini saqlab qolishga yordam beradi.

Maxfiylik: Kelishuv shaxsiy jarayon bo'lib, tomonlar sud jarayoni va natijalarni maxfiy saqlashga kelishib olishlari mumkin. Bu, ayniqsa, tomonlar o'z obro'siga putur yetkazishi mumkin bo'lgan nizo jamoatchilikka ma'lum bo'lishini istamaydigan holatlarda juda muhimdir.

Moslashuvchanlik: Kelishuv tomonlarga nizolarni hal qilishda moslashuvchan bo'lish imkonini beradi. Kelishuvchi jarayonni tomonlarning ehtiyojlariga moslashtirishi va sud yoki arbitrajda mavjud bo'lmagan ijodiy echimlarni taklif qilishi mumkin.

Investitsion nizolarni hal qilishda kelishuvga misollar:

Occidental Petroleum Corporation Ekvador Respublikasiga qarshi: Bu holatda, Occidental Petroleum Corporation Ekvador hukumati kompaniyaning mamlakatdagi neft aktivlarini ekspropriatsiya qilganidan keyin Ekvador Respublikasiga qarshi kelishuv jarayonini boshladi. Kelishuv natijasida tomonlar o'rtasida kelishuv bitimi tuzildi va Ekvador Occidentalga 980 million dollar tovon puli to'lashga rozi bo'ldi.

Gold Reserve Inc. Venezuela Bolivar Respublikasiga qarshi: Bu holatda Venezuela hukumati kompaniyaning kon konsessiyasini bekor qilgandan so'ng, Gold Reserve Inc Venezuela Bolivar Respublikasiga qarshi yarashuv jarayonini boshladi. Kelishuv natijasida tomonlar o'rtasida kelishuv bitimi tuzildi va Venezuela Gold Reserve Inc.ga 770 million dollar tovon puli to'lashga rozi bo'ldi.

Starrett Housing Corporation V. Eron Islom Respublikasi: Bu holatda, Starrett Housing Corporation Eron hukumati kompaniyaning mamlakatdagi aktivlarini ekspropriatsiya qilgandan so'ng, Eron Islom Respublikasiga qarshi yarashuv jarayonini boshladi. Kelishuv natijasida tomonlar o'rtasida kelishuv bitimi tuzildi va Eron Starrett Housing Corporation kompaniyasiga 52 million dollar tovon puli to'lashga rozi bo'ldi.

Milliy sudlarda sud jarayoni investitsiya nizolarini hal qilishning an'anaviy usuli bo'lib, u ba'zi tomonlar uchun mashhur variant bo'lib qolmoqda. Ushbu maqolada biz investitsion nizolarni hal qilishda milliy sudlarda da'vo yuritishning ahamiyatini muhokama qilamiz va uchta aniq misol keltiramiz.

Investitsion nizolarni hal qilishda milliy sudlarda sud ishlarini yuritishning ahamiyati:
Xolis sudyalardan tomonidan hal qilinishi: Milliy sudlarda ish yuritish nizo tomonlardan mustaqil xolis sudyalardan tomonidan ko'rib chiqilishini ta'minlaydi. Bu tomonlarda o'zaro kelishmovchilikning adolatli va adolatli hal etilishiga ishonch hosil qilishi mumkin.

Bashoratliklik: Milliy sudlar mustahkam o'rnatilgan huquqiy tamoyillar va tartiblarga amal qiladi, tomonlarga o'z nizolarini hal qilish uchun bashorat qilinadigan asosni taqdim etadi. Bu noaniqlikni kamaytirishga yordam beradi va nizolarni hal qilishni osonlashtiradi.

Sud qarorlarini ijro etish: Milliy sudlar o'z vakolatlari doirasida o'z hukmlarini ijro etish huquqiga ega. Bu tomonlar bir yurisdiksiyada joylashgan yoki bahsli aktivlar ushbu yurisdiksiyada joylashgan holatlarda muhim bo'lishi mumkin.

Investitsion nizolarni hal qilishda milliy sudlarda sud ishlariga misollar:

Vattenfall AB Germaniya Federativ Respublikasiga qarshi: Bu holatda, Vattenfall AB Germaniya hukumati Fukusima falokatidan keyin yadroviy energetikani bosqichma-bosqich to'xtatishga qaror qilganidan so'ng Germaniya Federativ Respublikasiga qarshi nemis sudlarida sud jarayonini boshladi. Nemis sudlari Germaniyaning Vattenfall AB kompaniyasiga adolatli va adolatli munosabatda bo'lish majburiyatini buzgan deb topdi va kompaniyaga 4,7 milliard yevro miqdorida tovon puli to'lagan.

Yukos Universal Limited Rossiya Federatsiyasiga qarshi: Bu holatda, Yukos Universal Limited Gollandiya sudlarida Rossiya hukumati Yukos Oil kompaniyasining aktivlarini ekspropriatsiya qilganidan keyin Rossiya Federatsiyasiga qarshi da'vo qo'zg'atdi. Niderlandiya sudlari Rossiya Federatsiyasi Energetika Xartiyasi shartnomasini buzgan deb topdi va Yukos Universal Limited kompaniyasiga 50 milliard dollar tovon puli tayinladi.

Chevron korporatsiyasi Ekvador Respublikasiga qarshi: Bu holatda Ekvador sudlari Chevron kompaniyasiga 2001 yilda Chevron sotib olgan Texaco tomonidan etkazilgan atrof-muhitga etkazilgan zarar uchun 9,5 milliard dollar tovon to'lash majburiyatini olganidan so'ng, Chevron korporatsiyasi Ekvador Respublikasiga qarshi AQSh sudlarida sud jarayonini boshladi. AQSh sudlari Chevronga qarshi hukm korruptsiya va firibgarlik yo'li bilan olinganligini va Chevron tovon to'lashi shart emasligini aniqladi.

Mediatsiya investitsiya nizolarini hal qilishning tobora ommalashib borayotgan usuli hisoblanadi. Bu majburiy bo'lmagan va maxfiy jarayon bo'lib, unda neytral uchinchi shaxs, vositachi tomonlar o'rtasida o'zaro maqbul qarorga kelish uchun muloqot va muzokaralarni osonlashtiradi. Ushbu maqolada biz investitsiya nizolarini hal qilishda vositachilikning ahamiyatini muhokama qilamiz va uchta aniq misol keltiramiz.

Investitsion nizolarni hal etishda vositachilikning ahamiyati:

Aloqalarni saqlaydi: Vositachilik tomonlar o'rtasidagi munosabatlarni saqlab qolishga yordam beradi, bu ayniqsa tomonlarning doimiy ish munosabatlariga ega bo'lishi mumkin bo'lgan investitsiya nizolarida muhim ahamiyatga ega. Bu tomonlarning qaror qabul qilishda uchinchi shaxsga tayanmasdan, har ikki tomon uchun maqbul bo'lgan yechimni topish uchun birgalikda ishlash imkonini beradi.

Tejamkorlik: Mediatsiya odatda nizolarni hal qilishning boshqa usullari, masalan, sud muhokamasi yoki arbitrajga qaraganda arzonroq. Buning sababi shundaki, bu odatda

tezroq jarayon va kamroq resurslarni talab qiladi. Bundan tashqari, mediatsiya masofadan turib amalga oshirilishi mumkin, bu esa sayohat xarajatlarini kamaytiradi.

Moslashuvchan: Mediatsiya tomonlarga uchinchi tomon tomonidan qabul qilingan qarordan ko'ra, ularning ehtiyojlariga ko'proq moslashtirilishi mumkin bo'lgan nizo bo'yicha o'z echimlarini ishlab chiqishga imkon beradi. Bu tomonlarning ehtiyojlariga moslashtirilishi mumkin bo'lgan moslashuvchan jarayon bo'lib, yanada ijodiy va barqaror yechimga olib kelishi mumkin.

Investitsion nizolarni hal qilishda vositachilikka misollar:

Camisea gaz loyihasi bahsi: Bu holatda, Perudagi Camisea gaz loyihasi Peru hukumati va loyiha uchun mas'ul kompaniyalar konsortsiumi o'rtasidagi kelishmovchiliklar tufayli kechiktirildi. Nizoni hal qilish uchun vositachilikdan foydalanildi va loyihani oldinga siljitish imkonini beruvchi kelishuvga erishildi.

El Paso quvur liniyasi bahsi: Bu holatda, El Paso Pipeline Partners LP va Kinder Morgan Inc. tabiiy gaz quvuri bo'yicha kelishmovchilikda ishtirok etishdi. Nizoni hal qilish uchun mediatsiyadan foydalanildi va naqd pul to'lash va shartnomani o'zgartirish to'g'risida kelishuvga erishildi.

Islandiya bankining qulashi: 2008 yilda Islandiya banklarining qulashi ortidan xorijiy investorlar va Islandiya hukumati o'rtasida ko'plab kelishmovchiliklar yuzaga keldi. Ushbu nizolarning ba'zilarini hal qilish uchun vositachilik qo'llanildi, natijada uzoq va qimmatga tushadigan sud jarayonlaridan qochadi.

Taqqoslash uchun, muzokaralar nizolarni hal qilishning eng oddiy va eng kam rasmiy vositasidir. O'zaro maqbul echim topish uchun tomonlar o'rtasida bevosita muloqotni o'z ichiga oladi. Muzokaralar ko'pincha nizolarni hal qilishda birinchi qadam bo'lib, tomonlar o'rtasidagi munosabatlarni saqlab qolishga yordam beradigan iqtisodiy jihatdan samarali usuldir. Biroq, tomonlar boshi berk ko'chaga tushib qolgan yoki nizo juda murakkab bo'lib, to'g'ridan-to'g'ri muloqot orqali hal etilmaydigan hollarda muzokaralar o'rinli bo'lmasligi mumkin.

Kelishuv muzokaraga o'xshaydi, lekin u tomonlar o'rtasida muloqot va muzokaralarni osonlashtirish uchun neytral uchinchi tomon - yarashtiruvchining yordamini o'z ichiga oladi. Kelishuv ixtiyoriy va majburiy bo'lmagan jarayon bo'lib, yarashtiruvchi qaror qabul qilish huquqiga ega emas. Ko'pincha tomonlar o'z munosabatlarini saqlab qolishni xohlasalar, lekin to'g'ridan-to'g'ri muzokaralar yo'li bilan nizoni hal qila olmaydigan hollarda kelishuvga ustunlik beriladi. Shu bilan birga, tomonlar hamkorlik qilishni istamagan yoki tomonlar o'rtasida sezilarli kuch nomutanosibligi mavjud bo'lgan hollarda yarashtirish maqsadga muvofiq bo'lmasligi mumkin.

Arbitraj - nizolarni hal qilishning rasmiy vositasi bo'lib, unga betaraf uchinchi shaxs, qaror chiqarish huquqiga ega arbitr ishtirok etadi. Arbitraj odatda sud jarayoniga qaraganda tezroq va arzonroq bo'lib, u ko'pincha murakkab huquqiy va texnik masalalarni o'z ichiga olgan nizolarda qo'llaniladi. Arbitraj ham maxfiydir, bu nozik ma'lumotlar bilan bog'liq nizolarda foydali bo'lishi mumkin. Biroq, arbitraj qimmatga tushishi mumkin va qaror ustidan shikoyat qilish mumkin emas. Bundan tashqari, tomonlar qaror ustidan cheklangan nazoratga ega, bu esa natijadan norozilikka olib kelishi mumkin.

Milliy sudlardagi da'volar nizolarni hal qilishning rasmiy vositasi bo'lib, unda qaror chiqarish huquqiga ega bo'lgan sudya yoki sudyalarning hay'ati ishtirok etadi. Taraflar majburiy va ijro etilishi mumkin bo'lgan qarorni talab qiladigan hollarda sud jarayoni foydali bo'lishi mumkin. Sud jarayoni, shuningdek, tomonlarga qaror ustidan shikoyat qilish imkonini beradi, agar ular natijadan norozi bo'lsa, qarorga qarshi chiqish uchun ikkinchi imkoniyatni taqdim etishi mumkin. Biroq, sud jarayoni qimmat, ko'p vaqt talab qiladigan va ommaviy bo'lishi mumkin, bu esa tomonlar o'rtasidagi munosabatlarga putur etkazishi mumkin. Bundan tashqari, natija noaniq bo'lishi mumkin va qaror boshqa yurisdiksiyalarda ijro etilmasligi mumkin.

Mediatsiya nizolarni hal qilishning majburiy bo'lmagan va maxfiy vositasi bo'lib, unda taraflar o'rtasida muloqot va muzokaralar olib borishga yordam beradigan neytral uchinchi shaxs, vositachi ishtirok etadi. Mediatsiya moslashuvchan va tejamkor usul bo'lib, tomonlarga nizo bo'yicha o'z echimlarini ishlab chiqish imkonini beradi. Mediatsiya, shuningdek, tomonlar o'rtasidagi munosabatlarni saqlab qolishga yordam beradi, bu ayniqsa tomonlarning doimiy ish munosabatlariga ega bo'lishi mumkin bo'lgan investitsiya nizolarida muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, tomonlar hamkorlik qilishni istamagan yoki tomonlar o'rtasida sezilarli kuch muvozanati mavjud bo'lgan hollarda vositachilik to'g'ri kelmasligi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, xalqaro investitsiya nizolarini hal qilishning bir qancha usullari mavjud bo'lib, ularning har biri o'zining afzalliklari va kamchiliklariga ega. Usulni tanlash bir nechta omillarga bog'liq bo'ladi, jumladan, nizoning tabiati, tomonlar o'rtasidagi munosabatlar va istalgan natija. Muzokaralar va yarashuvlar nizolarni hal qilishning eng oddiy va eng kam rasmiy vositasi bo'lib, milliy sudlarda hakamlilik va sud muhokamasi esa ko'proq rasmiy va majburiydir. Mediatsiya nizolarni hal qilishning moslashuvchan va tejamkor vositasi bo'lib, tomonlar o'rtasidagi munosabatlarni saqlab qolishga yordam beradi. Tomonlar o'zlarining investitsiya nizolarini hal qilishning eng maqbul usulini tanlashdan oldin har bir usulning afzalliklari va kamchiliklarini diqqat bilan ko'rib chiqishlari kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL), "UNCITRAL Arbitration Rules," United Nations, 2010.
2. Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of Other States, Washington, D.C., 18 March 1965, United Nations Treaty Series, vol. 575, p. 159.
3. International Chamber of Commerce (ICC), "ICC Rules of Arbitration," ICC, 2021.
4. World Bank, "Investor-State Dispute Settlement: A Reality Check," World Bank Group, 2017.
5. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), "Investment Policy Framework for Sustainable Development," UNCTAD, 2015.



6. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), "OECD Guidelines for Multinational Enterprises," OECD, 2011.
7. United Nations Global Compact, "The Ten Principles of the UN Global Compact," United Nations Global Compact, 2021.
8. International Centre for Settlement of Investment Disputes (ICSID), "ICSID Convention," ICSID, 1966.
9. United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL), "UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration," United Nations, 1985.
10. International Bar Association (IBA), "IBA Rules on the Taking of Evidence in International Arbitration," IBA, 2020.
11. International Mediation Institute (IMI), "IMI Code of Professional Conduct," IMI, 2021.
12. United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods, Vienna, 11 April 1980, United Nations Treaty Series, vol. 1489, p. 3.
13. European Commission, "EU Investment Policy," European Commission, 2021.
14. International Centre for Settlement of Investment Disputes (ICSID), "ICSID Rules," ICSID, 2006.
15. International Chamber of Commerce (ICC), "ICC Mediation Rules," ICC, 2014.